

Stine Isaksen og Peter Frost (red.)

Hjertesproget

16 forsknings- og praksisbaserede studier
af sangens egenskaber, vilkår og virkning

Videncenter for Sang

 Sangens

Hjertesproget

16 forsknings- og praksisbaserede studier af sangens egenskaber, vilkår og virkning



Hjertesproget

16 forsknings- og praksisbaserede studier af sangens egenskaber, vilkår og virkning

© 2016, Sangens Hus og forfatterne

8. januar 2016

Redaktion: Stine Isaksen og Peter Frost, Sangens Hus

Alle rettigheder forbeholdes.

Det følger af lov om ophavsret, at mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse eller mangfoldiggørelse af denne bog eller dele heraf er ikke tilladt uden skriftlig samtykke fra forfatterne eller Sangens Hus.

Layout og sats: Birgit Ilona Andersen

Tryk: LaserTryk

Printed in Denmark 2016

1. oplag, 600 eksemplarer

ISBN: 978-87-994772-0-3

Udgiver:

Videncenter for Sang



Sangens Hus

Alle har en stemme

Nørregade 71

7400 Herning

www.sangenshus.dk

www.videncenterforsang.dk

Så syng da, Danmark, lad hjertet tale,
thi hjertesproget er vers og sang,
og lære kan vi af nattergalen,
af lærken over den grønne vang.

*Den Danske Sang
Kai Hoffman (1924)*

Lær dansk gennem bevægelse, rytme og sang

MARIT BACH GREEN

Uddannet sangpædagog fra Det Jyske Musikkonservatorium. Er bl.a. ansat ved Den Jyske Sangskole som korleder og sangkonsulent og ved Lærdansk i Herning



SUSANNE JØRGENSEN

Uddannet cand.mag. i pædagogik fra Syddansk Universitet. Ansat som danskunderviser ved Lærdansk i Odense, og videreuddanner sig sideløbende i Professionsrettet Musikanvendelse på Aalborg universitet



Uan et uddannelsesbaggrund, alder og nationalitet så kan mu ikken noget, som rammer en bred kare af mennesker, og som øger fælle kabsfølel en på et hold, hvor mange for kellige nationaliteter, kulturer og religioner er samlet. Timingen, rytmen, gentagelserne og lyrikkens universelle temaer er noget, der kan forstås på tværs af kulturer og sprog. Det er derfor oplagt, at bruge musik på sprogcentre i forbindelse med sprogindlæring, kulturforståelse, fællesskabsfølelse. Det er desuden vores erfaring, at musikken er med til at skabe et trygt og inkluderende læringsmiljø, som favner bredt. Musik giver nemlig glæde, succesoplevelser, glæde, grin og gå-på-mod. Forskellige sprogcentre i Danmark eksperimenterer med, hvordan man kan bruge musik i sprogundervisningen.

Denne artikel er skrevet på baggrund af nogle af de erfaringer som sangpædagog Marit Bach Green og danskunderviser Susanne Jørgensen har fået fra arbejdet ved sprogcenteret Lærdansk i henholdsvis Odense og Herning. Her er

kursisterne flygtninge og udlændinge, som er i Danmark i kortere eller længere tid i forbindelse med studier, forskning, arbejde eller tilflytning.

Forfatterne har interviewet hinanden om deres undervisnings erfaringer med musik i sprogundervisningen i Herning og Odense. De har spurgt hinanden om, hvad musikken kan i sprogundervisningen og sammenfattet deres iagttagelserne om, hvordan det er at undervise udlændinge i dansk gennem bevægelse, rytme og sang.

Sang og musik i sprogundervisningen

Lærdansk i Odense

Susannes iagttagelser skrevet af Marit

Når Susanne laver et undervisningsforløb til sine kursister, finder hun det meget vigtigt, at der er fokus på udtale, timing og rytme.

Disse elementer er især vigtige ift. udtale. Hun fortæller bl.a. at "dansk er et tryk-rytmisk sprog, hvorimod fransk eksempelvis ikke er det. "Hvis ikke man er opmærksom på sprogets rytme, kan det være rigtig svært at tilegne sig et godt dansk sprog med forståelig udtale", siger hun. Rytmetræning er derfor af samme grund godt for udtalen, og derfor vægter hun det højt.

En anden grund til at vægte rytmetræning er også, at danskere ikke udtaler ord, som de skrives. Danskere forkorter ordene i forhold til, hvad der skrives. "Vi sluger endelserne, og reducerer ord væk, også kaldet reduktion. Til andre tider erstattes vokalernes specifikke ordlyd af andre lyde, der er nemmere at udtale. Det vil sige, at ord bliver trukket sammen, så vokallydene ændrer sig. Det hedder assimilation", fortæller Susanne. Hvor svær den danske udtale egentligt er, tænker vi danskere ikke så tit over. Som danskundervisere har vi dog begge den erfaring, at vi, igen og igen, bliver mindet om det gennem kursisterne. De har ikke har så let ved at gennemskue udtalen ud fra det danske skriftsprog.

Sang og musik er også et element der vægtes højt. Igen er sangene vigtige for udtalen og placeringen af tryk. Der er ligeledes meget kultur og historie gennem vores sangskrivere og det overleverer vi til kursisterne, når vi går igennem sangens indhold. Sangene arbejder altså på flere niveauer.

Susannes kursister har også prøvet at arbejde med populære sangtekster, som fx H.C Andersens "I Danmark er jeg født" i Natasjas-, Isam Bs- og/eller Henrik Rungs udgave. Men det kan også være en Kim Larsen-sang. Kursisterne prøver f.eks. at analysere sangteksten på dansk, og taler om sangens indhold. Det kan være en måde for dem at se, hvordan tanker og følelser kan udtrykkes på dansk – og netop det at tale gennem et andet produkt, og her er sang-

teksten og en god melodi noget, der kan åbne op for en god dialog på holdet. Musikken kan noget andet end en dansk lærebog, hvor grammatik og regler er beskrevet, selvom det også hører med, fortæller hun.

Noget som Susanne har observeret er, at sang og musik gør kursisterne glade. De sender hinanden indforståede blikke og griner sammen. Det åbner også op for, at de tør spørge mere på holdet, og selvom det ikke er alle, der er lige vilde med at synge, giver musikken generelt en god stemning på holdet, så kursisterne føler sig godt integreret i klassen. Frygten for at fejle reduceres, og det synes efterfølgende nemmere at prøve ting af og stille uddybende spørgsmål til forskellige emner. Susanne kursister er i hvert fald generelt ikke tilbageholdende eller generte, supplerer hun. Forskning viser også, at man lærer bedre i et godt og trygt klasse miljø, og her kan sangen altså bidrage.

Susannes hold har også præsenteret musik fra deres eget hjemland til de andre på holdet – en såkaldt interkulturel opgave, hvor de fortæller om noget musik, der er betydningsfuldt i hjemlandets kultur. De andre kursister spørger så ind til det, der bliver præsenteret, og det kan være alt fra kulturen, sproget, historien eller traditionelle folkedanse. På den måde lærer man mange forskellige indgange til musikkultur, og ser måske ligheder og forskelle på den danske og andre kulturer i et skarpere lys.

Til spørgsmålet om Susanne tror, hendes kursister bliver bedre til dansk efter et sang og musikforløb, siger hun: "jeg har ikke forsøgt at måle det. Min fornemmelse er, at det hjælper og giver mening. Det kan være grænseoverskridende for kursisterne i starten, men det kommer de hurtigt over, og så er det bare sådan", og fortsætter: "Når ords tryk allerede er blevet indøvet nogle gange gennem rytmetræning, har kursisterne generelt nemmere ved at finde ordenes tryk selv, og det ses blandt andet når de læser tekster højt for hinanden".

Susanne ser et stort potentiale i musik på sprogcentrene, fordi musikken kan ryste hold sammen og få folk til at føle sig bedre tilpas. "Det giver en god stemning og sandsynligvis ganske gode betingelser for indlæring. Kursisterne ser ud til at blive bedre integreret som hold, og tør åbne sig mere op, når de har lavet musik og rytmetræning sammen. De fleste melder også ud, at de synes det er ret sjovt. Der er mange smil", slutter hun.

Lærdansk Herning

Marits iagttagelser skrevet af Susanne

Marit bygger sin undervisning op omkring en fast ramme og med mange repetitioner. Det giver tryghed og genkendelighed, der giver kursisterne en bedre fornemmelse for, hvor meget de udvikler deres sprog.

Før t starter hun med rytmetræning, hvor fokus er på sproget og sproget i det danske sprog, hvilket det godt kan tage lang tid at vænne sig til for en udlænding. Herefter fokuserer hun på en masse gentagelser med implikationer på dansk, om kurserne kan bruge i hverdagen. Hun arbejder også med bevægelse, og prøver hele tiden at få kursisterne til at bevare kontakten til kroppen. "Når man bevarer kontakten til kroppen og er i bevægelse, oplever man "grounding" – det at være "nede i kroppen", og det er en helt anden måde at indlære på, end hvad kursisterne normalt gør, når de sidder ned og tager imod undervisning" Efter rytmetræningen går hun videre, og arbejder med både nye og gamle sange. Det kan eksempelvis være en popmelodi eller sange fra højskolesangbogen. Et eksempel er Kim Larsens "Joanna".

"Teksterne skal helst være letforståelige, så kursisterne får en følelse af, at de godt kan forstå, hvad sangen handler om. De leger sig igennem sangen, ved at mændene synger 1. vers og kvinderne 2. vers. På den måde lærer de at lytte til hinandens udtale, og blive klogere på deres egen udtale, samtidig med det bliver sjovt at lave den slags ping pong".

Marit havde også udvalgt "Novembervej" med Nik og Jay. Kursisterne havde efter purgt en rap-sang, og Marit synes den var aktuel, og havde en god tekst. "Jeg lærte kun mine kursister 2 vers og omkvæd, da den var i den svære enderent indhold mæssigt, men den var god på den måde, at de fik øjnene op for YouTube og danske kunstnere. Flere nævnte senere, at de havde lyttet til mere dansk musik, og at de kunne synge det sammen med deres egne børn derhjemme. Det var rigtig godt, synes jeg".

I hver undervisningstime får kursisterne også en lytteøvelse. Marit finder en sang på dansk, enten inde på Youtube eller på CD, og printer et tekstark ud til kursisterne. Deres opgave er at formulere, hvad sangen handler om efter de har lyttet til den og efter de på klassen har gennemgået svære ord i sangen m.m.

Mens kursisterne lytter til musikken, får de tid til at udvikle hypoteser, skrive ned og andre sig over, hvad de nye ord kan betyde og hvad sammenhængen mellem ordene egentligt betyder. Denne opgave giver tit anledning til, at diskussionen fortsætter efter Marit timer, da kursisterne bliver ivrige efter at forstå vores musikprog. "De er meget optagede af det, vi kalder realsproget og billedsproget, for det er i sig selv, som lyrikken er enorm god til, nemlig at bevæge sig på flere psykologiske planer".

I hver undervisningsgang bliver bygget op på nogenlunde samme måde. Mange gentagelser i rytmetræningen med masser af bevægelser og trin. Derfter synger vi sammen, og blander øvelser med ind i arbejdet med sangene. Marit kommer kun af og til med noget helt nyt, men i stedet udvider de det materiale, som de startede med første undervisningsgang, da det er vigtigt at de får

større og større forståelse for de sange, de allerede kan og er trygge ved. "Rammerne og strukturen skal være forudsigelig, så kursisterne kan bruge deres energi på at blive bedre og bedre til udtalen, sproget og sprogrytmen" fortæller hun.

De fleste kursister har givet god skriftlig feedback på arbejdet med musikken, og de har udtrykt, at de syntes det var sjovt, og at de har lært meget. Kursisterne fortæller også, de tør gå ud og bruge det danske sprog mere i musikken, og at musikken gør dem glade.

Fra arbejdskollegerne, som udelukkende underviser i dansk, har feedbacken også været positiv. De fortæller, at de bruger mange af øvelserne som en integreret del af deres egen undervisning nu. Det vil sige, at bordene nu også kan blive skubbet til side i de andre undervisningstimer, og der laves øvelser på gulv, i stedet for udelukkende traditionel undervisning. "Der er altså blevet skabt en ny formation i undervisningen, som alle har været meget glade for," fortæller Marit. Hun fortæller også, at danskunderviserne er blevet overraskede over de processer, som arbejdet med sang har medført på holdene. Ifølge danskunderviserne har det sproglige niveau ikke været der, hvor det har været muligt at læse mellem eller bag linjerne. Men efter arbejdet med det lyriske sprog er kursisterne alligevel altid kommet bag linjerne, hvilket giver anledning til mange gode snakke i den efterfølgende undervisning. Hvordan arbejdet med musikken har påvirket kursisterne og gjort, at de er kommet et spadestik dybere med det danske sprog end underviserne havde turdet håbe på, har overrasket danskunderviserne på stedet.

Det æstetiske aspekt af musikken er ikke det centrale, når man arbejder med musikken på denne måde, fortæller Marit. På sprogskolen handler det om nogle helt andre ting end det f.eks. gør på musikkonservatoriet, hvor man arbejder meget med, hvordan musikken skal lyde. Fælles for arbejdet med musikere og kursister på en sprogskole er, at tekstarbejdet og fornemmelsen af at komme i dybden med en sang, giver begge grupper en succesoplevelse og fornemmelse af "Yes, jeg kan det her!" – en følelse, som de kan tage med ud af døren, når de går hjem. Det kan måske være det skub, der giver kursisten og musikeren mod til at udforske sprog og sproglyd som kunde i en tøjbutik eller som sanger i en opera.

Jeg spørger Marit om hun mener, der er perspektiver for fremtiden i at arbejde med musik på sprogskolerne. "Jamen, hold nu op," siger hun prompte. "Området har så meget potentiale for udvikling, og det her er jo bare en lille spire, vi er i gang med. Et samarbejde med flere på området ville kunne give området uanede muligheder. Det vi laver nu er den spæde opstart, hvor man godt kan føle sig lidt alene på markedet, fordi der ikke er nogen at kigge over til og spørge 'Hvordan gør du det?' I arbejdet med musikken aktiverer vi andre

dele af hjernen, og påvirker det fysiologiske på en anden måde, end man normalt gør i traditionel undervisningssammenhæng." En anden dimension er de traumatiserede kursister. Marit fortæller, at nogle kursister, typisk flygtninge, simpelthen gik ud af klasseværelset, når det blev for meget for dem." For den enkelte kursist kan der altså på det psykologiske plan foregå rigtig meget i arbejdet med musikken, som vi som undervisere ikke er bevidste om", fortæller hun. Kursisterne kan tænke: "Puha, den her tekst den siger lige noget til mig". De betyder, at det ikke er en neutral undervisningsmetode, hvor indholdet hurtigt bliver glemt igen. Marit siger afslutningsvist. "Men ikke desto mindre, så skal man måske også derind for at der kan ske forløsning i forhold til den type kursister, som kan være rigtig svære at nå".